

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Articvlvs III.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

idem mouere seipsum, factis est quod aggregatum ex intellectu & specie distinguatur à solo intellectu tamquam includens ab incluso. Fundamenta Aureoli vide, si placet, apud Capreolum.

Circa responsionem ad secundum & tertium D. Thomae animaduerte, proprium esse materiae recipere formam substantialem: at verò commune esse omnibus substantiis creatis recipere accidentia: quò fit, vt nulla substantia creata sit actus purus eò quòd omnis suapte natura comparatur non solum ad esse existentiae, sed etiam ad alia accidentia, tamquam potentia ad actum. Adde, vt aliquid sit actus purus, necessarium esse, vt numquam sit in potentia, vt in actu exercito existat, sed semper suapte natura existat actu, quod nulli rei create potest conuenire. Eaque est causa, cur neque ipsummet esse existentiae creatum sit actus purus.

ARTICVLVS III.

Virum Angeli sint in aliquo magno numero.

DISPVATIO I.

Aristoteli de numero Angelorum sententia resoluatur.

SENTENTIA Aristot. 12. Metaphys. textu 48. fuit numerum substantiarum separatarum, intelligentiarumve, quas Angelos appellamus, esse iuxta numerum coelestium motuum, nec plures, nec pauciores. Eo autem loco idem Aristoteles affirmat, motus coelestium corporum esse 47. ac proinde totidem solum esse intelligentias. Alij verò affirmant esse 55. motus, & alij pauciores.

Cum autem intelligentia, neque ad corpora coelestia, neque ad eorum motus tamquam ad finem suapte natura ordinentur, eò quòd sint longè excellentioris naturae, idque quod excellentioris est naturae nequaquam ad id quod minus perfectum est ordinatur, perspicuum est, ex numero corporum, aut motuum coelestium non sufficienter colligi numerum Angelorum. Danda tamen est venia hac in re Aristotelitum quòd finem illum excellentiorem, ad quem Angeli à Deo sunt conditi, ignorauerit, nempe visionem, amorem, ac fruitionem Dei clarè visi, & vt bonitas, sapientia, & potentia ipsius in eis splenderet: tum etià quòd ad inuestigandas lumine naturali substantias separatas, earumque numerum, non alia sit via, quam motuum coelestium. His accedit, cum Aristoteles Deum agere ex necessitate naturae fuerit arbitratus, sanè nisi iuxta numerum corporum coelestium, motuumque eorum illas constitueret, congeretur confiteri substantias separatas infinitas.

Angeli in magno quodam numero sunt.

Prætermissa ergo hac sententia, affirmandum est cum fide Catholica, Angelos in multo maiori quodam numero esse. Probatur ex illo Daniel. 7. *Milia milium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei.* Apocal. 5. *Audiui vocem Angelorum multorum, & erat numerus eorum milia millium.* Matth. 26. *Exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum.* Iob 25. *Numquid est numerus militum eius?* In quem locum, conferens eum cum illo alio Danielis 7. citato, ait Gregorius 17. *Moralium, cap. 9. (alias 7.) Numerus supernorum civium infinitus est (id est, in longè quodam maiori numero) & definitus exprimitur (Danielis videlicet 7.) vt qui Deo est numerabilis esse hominibus innumerabilis demonstratur (iuxta testimonium videlicet Iob 25.) ibidemque dicit Anselmus in illud Apocal. 5. citatum. Dionysius 14. cap. coelestis Hierarchiae: Hoc etià, inquit, dignum est, mea quidem sententia, spiritali coadornatione, scripta diuina, cum singulorum numeris tradunt,*

A mille millia eorum esse dicere, & decies centena millia, quibus numeris maximos numeros, quos adhibemus, in se reflectunt & augent: atque his planè declarare coelestium naturarum, qui à nobis numerari non possunt, ordines. Multi enim sunt beati coelestium mentium exercitus, qui infirmum, & contractum numerorum corporum quibus veimur, modum superant, & transeunt, atque scienter definiuntur à sola earum summa, coelestique intelligentia ac scientia, quae eis feliciter conceditur à diuina sapientium effectrice, quae vniuersarum rerum singulari modo, & principium est, & causa efficiens essentiae, & vis continens, & complectens determinatio. Quibus verbis docet planè idem, quod Gregorius & Anselmus ex ipso Dionysio affirmarunt, nempe, reflexione seu multiplicatione millenarij per millenarium, longè maiorem numerum, indefinitumque nobis significari: & præterea numerum Angelorum excedere longo intervallo numerum rerum omnium corporearum, tantumque esse, vt Deo quidem, & Angelis ipsis beatis sit cognitus, multum tamen superet estimationem nostram.

Conclusio D. Thomae hoc loco est, substantias immateriales excedere secundum multitudinè substantias materiales, ferè sine vlla cõparatione. Conueniunt verò Caietanus hoc loco, & Ferrariensis 2. contra gentes, cap. 92. non esse intelligendam, de substantiis materialibus quoad indiuidua, quasi Angeli secundum numerum excedant grana arenae, milij, tritici, ceteraque indiuidua aliarum rerum, quae actu sunt, fuerunt, & erunt: id enim incredibile esset: sed de substantiis materialibus quoad naturas specificas, vt innuere videtur D. Thomae artic. sequenti in responsione ad quartum, & inferius qu. 112. artic. 4. ad secundum, dum dicit: *Angelos excedere quoad multitudinè naturas rerum materialium: nomine namque naturarum, species, non verò indiuidua intelligi consueverunt.* Apertius autem se ipsum explicat 2. cõtra gentes, cap. 92. ratione quarta, & de potentia Dei quaest. 6. artic. 6. quibus in locis multitudinè Angelorum cum multitudinè specierum rerum materialium comparat.

Conclusionem probat D. Thomas: primò, autoritate Dionysij citata. Deinde verò hac ratione. Quia quantò aliqua sunt perfectiora in hoc vniuerso, tantò in maiori excessu sunt creata à Deo intendente perfectionem & pulchritudinè illius: sed sicut in corporibus attenditur excessus secundum multitudinè, ita in rebus incorporeis attendi debet secundum multitudinè: ergo sicut in corporibus, ex quibus constat hoc vniuersum, corpora incorruptibilia, quae sunt perfectiora, quasi sine vlla cõparatione excedunt quoad multitudinè corpora corruptibilia, quandoquidem tota sphaera corruptibilium est modicum quid cõparatione corporum coelestium: ita consonum est rationi, vt substantiae immateriales, omnium creaturarum nobilissimae, ferè sine cõparatione excedant secundum multitudinè substantias materiales.

Circa hanc rationem aduerte, vniuersum hoc, quod quasi domus, receptaculumque est ceterarum specierum, ex solis corporibus simplicibus tamquàm ex partibus integrantibus constare, vt initio librorum de caelo notauimus: reliquas verò species, vel esse tales, vt earum gratia mundus præcipue conditus sit, vt sunt creaturae libero arbitrio praeditae, vel ad ornatum vniuersi, ministeriumque eiusmodi creaturarum pertinere. Vis ergo rationis D. Thomae est, quòd quemadmodum in partibus integrantibus hoc vniuersum, corpora incorruptibilia, quae sunt nobiliora & perfectiora, quasi sine cõparatione excedunt,

Angeli in magno numero sunt.

MOL
IN
D.

excedunt, quoad magnitudinem, corpora corruptibilia, quatuor videlicet elementa: sic etiam consonum sit rationi, ut inter reliquas species, illa, quae immateriales sunt, quaeque ceteras omnes nobilitate excedunt, quasi sine comparatione superent quoad multitudinem species materiales & corporeas. Et verò ratio solum probabilis, congruentiam ostendens, ut Deus sua libertate ac sapientia id ita constituerit ac fecerit. Ea autem ita explicata, cessant multae obiectiones, quae contra eam poterant cum Durando in 2. dist. 3. q. 4. adduci, ut de auro & gemmis, quae longè excellentiores sunt ferro & lapidibus, & tamè in minori quantitate sunt condita, &c.

Obiectio 3. Adhuc tamen contra eam eo modo explicatam obicit aliquis. Aquam esse nobiliorem terra, & tamen videri minorem terrâ, cum mare in cavitatibus quibusdam terrâ contineatur, vnaque cum terra efficiat vnam sphaerâ, ut in tractatu de opere sex dierum ostendemus. Item sol nobilior videtur quàm orbis Martis, & quàm ceteri superiores orbis: ergo ratio illa est nulla, etiâ si de solis corporibus simplicibus, ex quibus hoc vniuersum constat, intelligatur.

Solutio 1. Ad hæc argumenta licet possit dici D. Thomam non comparasse singula corpora simplicia inter se, sed totam sphaeram corporum incorruptibilem cum tota sphaera corporum corruptibilem, esto tamen propositio D. Thomæ intelligenda sit vniuersim de partibus omnibus, & singulis, ex quibus integratur hoc vniuersum, dicendum est, intelligendâ esse per se: per accidens verò, quando aliud postulat finis ad quem conditum est vniuersum, posse deficere, quantum finis ipse vniuersi postulat. Quare quia necesse fuit terram esse discooperatam aquis ad procreationem viuientium, quæ gignuntur super terram, ac proinde aquam contineri in cavitatibus terræ, inde per accidens est effectum, ut aqua esset minor, quàm terra: cum tamen longè maior esset futura, si, ut postulat ipsius natura, operiret totam terram, elementatam in eo situ & quantitate essent constituta, quæ natura cuiusque postulat. Quia etiam sol (qui præcipuam habet influentiam in hæc inferiora) nò longè distare debebat ab his inferioribus, ut sua influentia potentius ea attingeret: inde etiam per accidens effectum est, ut contineretur intra alios orbis ipso ignobiliore, ac proinde esset minor illis.

Solutio 2. Aliter responderi possit ad eadem argumenta. Ad primum quidem, aquam, etiam in ea quantitate & situ, in quo ad finem vniuersi constituta est, esse maiorem terrâ, si attendatur, non solum ad aquas maris, lacuum, paludum, & fluuiorum, sed etiam ad ingetem illam aquam copiam, quæ in terra tamquam in spongia insula per eiusdem meatus, & cauernas fluit, amplissimisque visceribus continetur.

Solutio 3. Ad secundum verò orbis, sole superiores, esse ipso nobiliores, ut D. Thomas, iuxta Aristotelem eo loco, affirmat 12. Metaph. textu 44. Consonat etiam Aristoteles 2. de celo textu 62. vbi primum mobile (quod credidit esse cælum stellarum) asseuerat esse omnium nobilissimum, & ob id vnicam tantum habere rationem.

DISPUTATIO II.

Vtrum Angeli sint in maiori numero, quàm homines qui sunt, fuerunt, & erunt.

Pars, quæ affirmat, suaderi potest, quoniam Angeli custodes sunt ex infimo ordine, ut communiter dici consuevit: vnusquisque autem homo habet suum Angelum custodem, nec dicendum videtur, vnum & eundem Angelum successu temporis

A habere custodiam plurium hominum, quasi post vnus mortem suscipiat custodiam alterius: tum ne dicamus singulos Angelos perpetuè à principio vsque ad finem mundi esse in continua custodia: tum vel maximè, quoniam in die iudicij vnusquisque Angelus solum habebit curam congregandi ad resurrectionem cineres vnus dumtaxat hominis sibi in custodia traditi, illumque comitandi in iudicium. Adde, quòd esto admitteremus vnum Angelum custodire plures homines, adhuc super sunt octo alij chori beatorum angelorum, & demones omnes, qui videntur esse tertia pars angelorum, quos Deus creauit, iuxta illud Apocalyp. 12. *de dracone, qui traxit secum tertiam partem stellarum*: ergo Angeli in maiori numero sunt, quàm homines, qui sunt, fuerunt, & erunt.

B Pars verò, quæ negat, suaderi etiam potest, quoniam probabile est ex hominibus tot, ut minimum saluari, quot angeli ceciderunt, iuxta illud Psalmi 109. *Impleuit ruinas*. Dixi, ut minimum, quoniam licet Bernardus sermone 68. in Cantica: Augustinus vel quibus alijs, de diligendo Deo, qui alijs liber meditationum inscribitur, c. 3. & multi alij dicant, ex hominibus reparandas esse ruinas angelorum qui ceciderunt: Anselmus tamen 1. lib. Cur Deus homo c. 18. Augustinus lib. 22. de ciuitate Dei, cap. 1. & in Enchiridium, c. 28. & 29. Gregorius homilia 43. in Euangelia, & multi alij affirmant, multò plures ex hominibus saluari, quàm fuerint angeli qui corruerunt, ut q. 23. a. 7. dictum est: sed plures, quàm duæ partes, imò & quàm quadraginta, hominû damnantur, si cum malis Christianis, infideles omnes computes: cum ergo sola tertia pars angelorum ceciderit, fit ut pauciores angeli, quàm homines qui sunt, fuerunt, & erunt.

C Profectò argumenta hæc rem dubiam in vtramque partem efficiunt, in reque mihi incerta nihil definire audeo. Ad argumentum ergo partis quæ affirmat, responderi potest, nullum esse absurdum si vnus angelus multos homines successiue custodiât. Ad id verò, quod de die iudicij obicitur, dicendum est, angelos bonos solum esse collecturos cineres iustorum, damnatorum verò cineres colligēt demones. In tempore autem, quod antecedit sonitum tubæ, momentumque resurrectionis, vnus angelus, aut demon, minimo negotio colligere potest cineres multorum hominum, quantumuis sint valde dispersi. Præterea dicendum est non satis constare, an tertia pars angelorum ceciderit: locus enim ille Apocalyp. varijs modis exponitur, ut q. 23. a. 7. dictum est.

D Ad argumentum verò partis quæ negat, dicendum est, locum illum Psalmi 109. exponi posse de reparandis ruinis, non quidem Angelorum qui ceciderunt, sed hominum deficientium à fide, præsertimque Iudæorum in aduentu Christi ex gentibus, quæ ceciderunt. Aliæ etiam expositiones sunt eiusdem loci. Præterea non constare, quòd tertia pars angelorum corruerit, ut ex varijs alijs expositionibus eiusdem loci quas q. 23. ex parte retulimus est manifestum.

Pars opposita.

Explicatio questionis difficultis & incerta. Solutio argum. partis affirm.

Solutio argum. partis negantis.

ARTICVLVS IV.

Vtrum Angeli differant specie.

SENTENTIA D. Thomæ hoc loco, & alibi est Angelos ita inter se distingui specie, ut esse nequeant multi eiusdem speciei. Eius fundamentum est, quia existimatur

D. Thomæ sententia, cuiusque fundamentum.